

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ชื่อเรื่อง : ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย
ผู้เรียบเรียง : คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร
ปีที่พิมพ์ : 2557
สำนักพิมพ์ : มติชน
จังหวัด : กรุงเทพฯ

สันติภาพ ชารัมย์¹ / Santiphap Charam

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้เกิดความลงตัวในเรื่อง “ประชาธิปไตย” มีความรุนแรงเกิดขึ้นหลายครั้ง มีรัฐธรรมนูญถึง 18 ฉบับ ในปีที่ผ่านมาเกิดความขัดแย้งรุนแรงเกือบจะเกิดมโหฬารถึงขั้นวิกฤต จนนำไปสู่การทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ประชาชนส่วนใหญ่ต่างให้ความสำคัญกับปัญหาจากเหตุการณ์บ้านเมืองที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่าคนไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองกันมากขึ้น แต่มีประชาชนบางส่วนกลับปิดหูปิดตาตัวเองด้วยการเลือกรับข้อมูลเพียงด้านเดียว ชุดความคิดที่หลากหลายกลายเป็นเหตุให้สังคมไทยถูกแบ่งออกเป็นฝักเป็นฝ่าย อุดมการณ์ทางการเมืองถูกปลุกฝังด้วยความศรัทธามากกว่าความจริง

เราคงได้ยินวลีที่ว่า “คนไทยรักชาติ” แต่เคยสงสัยที่มาที่ไปกันบ้างหรือไม่ว่า ชาติคืออะไร ต้นกำเนิดของเรามาจากไหน หรือเพราะการถูกหล่อหลอมด้วยวาทกรรมที่สร้างขึ้นโดยคนกลุ่มหนึ่ง คือสิ่งที่ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ในห้องเรียนไม่สามารถให้คำอธิบายอย่างเพียงพอสำหรับคนไทยในเรื่อง “ชาติ”

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2557 : 35 - 36) กล่าวไว้ว่า “หากเข้าใจว่า ที่เรียกคนไทยในปัจจุบันนั้นร้อยพ่อพันแม่ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายซึ่งอยู่ในดินแดนแถบนี้มาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ และทั้งอีกหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาหรือถูกกวาดต้อนเข้ามา เราก็มองบทบาทของ ‘ชาติ’ ในการปกครองไปอีกอย่าง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

หนึ่ง ความเข้าใจที่แตกต่างกันต่อประวัติศาสตร์โบราณเป็นประเด็นหลักอันหนึ่งของการช่วงชิงความหมายของคำว่า ‘ชาติ’ ในจินตนาการเกี่ยวกับชาติในสมัยหลังจึงจำเป็นต้องพูดถึงไว้อย่างย่อๆ มาตั้งแต่ต้น”

สอดคล้องกับความคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554 : 52-53) ที่กล่าวว่า “ในเบื้องต้นอาณาบริเวณทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้นแยกลำบาก เพราะคาบเกี่ยวกันอยู่เสมอ เพราะอาณาบริเวณเหล่านี้ไม่ใช่อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะทางกายภาพ แต่เป็นอาณาบริเวณที่ผู้คนกลุ่มคน เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ฯลฯ ที่มีบทบาทหลากหลาย ซึ่งมีความสัมพันธ์และอันตรกิริยาต่อกัน กล่าวคือ เป็นอาณาบริเวณของมนุษย์ ดังนั้น จึงเป็นอาณาบริเวณของพฤติกรรมที่สลับซับซ้อน ไม่ใช่กลุ่มกิจกรรมที่เป็นสถาบัน ปัจเจกบุคคล และกลุ่มคนเท่านั้น”

มีหนังสือเล่มหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจ “ที่มาของความเป็นชาติในเมืองไทย” มากขึ้น อธิบายว่าความคิดเรื่องชาติเกิดขึ้นอย่างไร กลไกของรัฐชาติก่อร่างสร้างขึ้นอย่างไร และเมื่อสร้างแล้วมีพลังทางสังคมต่างๆ พยายามใช้กลไกนั้นอย่างไร หนังสือที่ว่าก็คือ **“ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย”** เขียนโดย คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ซึ่งจะฉายภาพการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ช่วยให้เราเห็นการเดินทางของความเป็นชาติหรือความเป็นไทยที่พากันอ้างถึงมาโดยตลอดนั้นอย่างเข้าใจชัดแจ้งขึ้นว่า กว่าจะถึงปัจจุบันบ้านเมืองเรามีพัฒนาการอย่างไร

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 9 บท ได้แก่ 1) ก่อนกรุงเทพฯ 2) การเปลี่ยนผ่านของระบอบดั้งเดิม ทศวรรษ 2320 ถึงทศวรรษ 2400 3) การปฏิรูป ทศวรรษ 2400 ถึงทศวรรษ 2450 4) ขาวนา พ่อค้าและข้าราชการ ทศวรรษ 2410 ถึงทศวรรษ 2470 5) ชาตินิยมหลายมิติ ทศวรรษ 2450 ถึงทศวรรษ 2480 6) สมัยอเมริกันและพัฒนาการ ทศวรรษ 2480 ถึงทศวรรษ 2510 7) อุดมการณ์หลากหลาย ทศวรรษ 2480 ถึงทศวรรษ 2510 8) โลกาภิวัตน์และสังคมมวลชน และ 9) การเมืองจาก พ.ศ.2519 ซึ่งจะได้สรุปสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 ก่อนกรุงเทพฯ

“รัฐชาติไทยที่เรารู้จักในปัจจุบัน ก่อตัวขึ้นเมื่อในช่วง 200 กว่าปีมานี้ ชื่อประเทศเขตแดน เมืองหลวง ความเป็น ‘ไทย’ ในฐานะเป็นชาติหนึ่ง และรูปแบบของรัฐบาลล้วนเป็นสิ่งใหม่ทั้งสิ้น เพิ่งคิดประดิษฐ์ขึ้นมาในช่วงเวลาดังกล่าว ชื่อ ‘ประเทศไทย’ ก็ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2482 นี้เอง แม้ว่าจะได้ใช้ชื่อ ‘เมืองไทย’ มานานกว่านี้แล้ว”

ที่ยกมานี้เป็นข้อความย่อหน้าแรกสุดของหนังสือ มีประเด็นสำคัญคือข้อความว่า “ความเป็น ‘ไทย’ ในฐานะเป็นชาติหนึ่งล้วนเป็นสิ่งใหม่ทั้งสิ้น” เพ็งคิดประดิษฐ์ขึ้นมาในช่วง 200 กว่าปีมานี้เท่านั้น ไม่ใช่หลายร้อยปีอย่างที่ทางไทยใช้ครอบงำความคิดของคนในสังคมไทยมานาน

บทนี้ผู้เขียนบรรยายให้เห็นแนวโน้มประวัติศาสตร์หลักๆ ที่ส่งผลกับโครงร่างของมรดกประวัติศาสตร์ของไทยตั้งแต่ก่อนที่จะมาเป็นกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน เริ่มจากการก่อตัวของชุมชนในที่ราบลุ่มเจ้าพระยา มีการรวมกลุ่มกัน การเคลื่อนย้ายเพื่อตั้งถิ่นฐาน และมีการแย่งชิงกันเพื่อสร้างเมืองและป้องกันตัวเอง จนกลายเป็นเมืองใหญ่ที่เติบโตขึ้นมาเรื่อยๆ พัฒนาลายเป็นศูนย์กลางอำนาจของกลุ่มเมืองย่อย มีเจ้าปกครองและเกิดเป็นรัฐน้อยใหญ่ แต่ก็มีมีการแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างกันเป็นครั้งคราว สมัยอยุธยา มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นสมัยของการพาณิชย์ การขยายตัวของเศรษฐกิจและการค้า พุทธศาสนาได้รับการยอมรับและแพร่ขยายอย่างรวดเร็ว จนมาถึงตอนที่อยุธยาถูกโจมตีจนเสียเมืองให้กับพม่าเป็นครั้งที่ 2 ทำลายการค้าและลดทอนความมั่งคั่งของอยุธยา แต่การเสียกรุงครั้งนั้นกลับปูทางไปสู่ความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ ตลาด และระบบสังคมใหม่

บทที่ 2 การเปลี่ยนผ่านของระบอบดั้งเดิม

บทนี้กล่าวถึงสภาพสังคมไทยหลังจากเสียกรุง เกิดเมืองหลวงแห่งใหม่ก่อตัวขึ้นทางด้านใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยา ณ บริเวณธนบุรี-กรุงเทพฯ เข้าสู่ยุคของความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน จากสมัยธนบุรีมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการแผ่ขยายอิทธิพลเหนือดินแดนอื่นๆ เป็นอาณาบริเวณกว้างไกลกว่าที่เคยเป็นมา เกิดตระกูลขุนนางใหญ่ ที่มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในการเมืองการปกครอง และกษัตริย์พุทธมามกะที่ปกป้องไม่ให้พระพุทธศาสนาเสื่อมสลาย

ในด้านเศรษฐกิจมีการส่งเสริมให้ชาวจีนอพยพเข้ามาฟื้นฟูเศรษฐกิจ จีนอพยพไหลหลังเข้ามาเพิ่มขึ้นตลอดช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการส่งสินค้าออกไปขายที่จีนเพิ่มขึ้นหลายชนิด ได้แก่ ข้าว น้ำตาล ปลา ภาชนะทำจากดินเผา ผ้า น้ำมัน สีย้อมผ้า สินค้าเหล่านี้ปลูกหรือผลิตขึ้นมาจากคนจีน ต่อมาคนอื่นๆ ก็เข้ามาผลิตด้วย เมื่อเวลาผ่านไปผู้คนมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับเศรษฐกิจตลาดมากกว่าระบบเกณฑ์แรงงาน เกิดตระกูลเจ้าสัวขึ้น รุ่งเรืองขึ้นมาโดยได้รับการอุปถัมภ์จากราชวงศ์ พวกเขาเริ่มจากเป็นพ่อค้าแล้วช่วยกษัตริย์หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ค้าขาย ทำให้สถานะของพวกเขาสูงขึ้น

เศรษฐกิจตลาดที่รุ่งเรืองและกลุ่มสังคมใหม่ๆ ส่งผลให้เกิดวิถีคิดแบบใหม่ๆ กระจายไปสู่คนหนุ่มมากขึ้น ผู้คนหันมาให้คุณค่ากับการอ่านออกเขียนได้และการเรียนรู้มากขึ้น วรรณกรรมเพื่อมวลชนใหม่ๆ เพื่อฟังพร้อมๆ กับที่เมืองหลวงรุ่มรวยขึ้น มีการรับนวัตกรรมจากตะวันตกที่ให้ประโยชน์กับธุรกิจ ปรับวิธีทำบัญชีและการเดินเรือมาใช้ ขณะเดียวกันก็เกิดภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมจนต้องหาวิธีป้องกันหลายทาง

ผู้เขียนยังกล่าวถึงสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในบทนี้ว่า สยามแบ่งเป็นสองสังคมซึ่งมีพื้นฐานต่างกันเหลื่อมซ้อนกันอยู่ที่กรุงเทพฯ และบริเวณรอบๆ คือสังคมแบบเก่าและแบบใหม่ สังคมแบบเก่าเป็นสังคมสมัยอยุธยาซึ่งมีรากฐานอยู่ที่ความสัมพันธ์ส่วนตัว มีการแบ่งชั้นทางสังคมเป็นทางการ และมีการเกณฑ์แรงงาน ส่วนสังคมแบบใหม่นั้นมีฐานรากอยู่ที่เศรษฐกิจตลาดที่กำลังก่อตัวขึ้นเป็นเส้นขนานกับสังคมแบบเก่า มีการส่งเสริมให้ไพร่เป็นแรงงานอิสระ รวมถึงสถานภาพของสตรีด้วย

ตอนท้ายของบทนี้กล่าวถึงสนธิสัญญาเบาว์ริงที่มีแนวโน้มทำให้สยามหันไปค้าขายกับฝรั่งมากขึ้น เป็นหมุดหมายว่าสยามได้เบนสายตาไปจากจีน พงสู่ตะวันตก ผู้เขียนทิ้งท้ายไว้ว่า “หลังสนธิสัญญาเบาว์ริง สยามเปิดกว้างรับสิ่งต่างๆ จากตะวันตกเพิ่มขึ้น ประเด็นสำคัญที่ชนชั้นนำจะต้องสนใจเปลี่ยนไป นั่นก็คือจะปฏิรูปการปกครองอย่างไรดี เพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการคุกคามจากเจ้าอาณานิคมตะวันตก”

บทที่ 3 การปฏิรูป

บทนี้กล่าวถึงปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 สยามปรับเปลี่ยนสู่ความเป็นรัฐชาติ ส่วนหนึ่งเพื่อต่อต้านการคุกคามของเจ้าอาณานิคม ส่วนหนึ่งเกิดจากความเสื่อมสลายของระบอบการปกครองแบบเดิม โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายด้าน มีการยกเลิกระบบทาส ปฏิรูปการปกครอง ปฏิรูปภาษี ระบบศาล ระบบทหาร ฯลฯ จะเห็นได้ว่า ช่วงนี้พลเมืองทุกคนเป็นคนของพระราชา ทุกคนมีความสัมพันธ์กับรัฐสยามผ่านการเสียภาษีและการเกณฑ์ทหาร อีกนัยหนึ่งพวกเขาถูกสร้างใหม่เป็นกลุ่มคนเชื้อชาติเดียวกัน

ในขณะเดียวกัน ก็มีการสร้างความเป็นไทยขึ้นมา ชนชั้นนำเริ่มให้นิยาม “ความเป็นชาติ” ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นหลังจากได้เดินทางไปหัวเมืองและเห็นความแตกต่างหลากหลาย “รัฐชาติใหม่” ถือความชอบธรรมที่จะกำกับประชาชนที่มาจากหลากหลายภูมิหลังและความคิดซึ่งได้รวมเข้ามาอยู่ในอาณาเขตเดียวกันให้อยู่ในกรอบวินัยเดียวกัน ใช้กองทัพประจำการที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ ควบคุมให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในประเทศเป็นงานด้านหลัก ดังนั้น รัฐชาติจึงมีเครื่องมือพร้อมเพรียงเพื่อควบคุมพลเมือง อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวแล้วรัฐต้องหล่อหลอมประชาชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ พร้อมๆ กับสิ่งสร้างใหม่คือ รัฐชาติและพลเมือง สถาบันกษัตริย์ก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปสู่ความทันสมัยและอลังการ ในสมัยรัชกาลที่ 5 สถาบันกษัตริย์ได้ความมั่นคงทางการเงิน ความต่อเนื่องของพระราชวงศ์ มีบทบาทเด่นในรัฐบาลยุคใหม่ เป็นหมุดหมายของความเจริญที่อิงกับตะวันตกและโลกสมัยใหม่

ในช่วงเดียวกันนี้ได้เกิดนักคิดสามัญชนที่มีบทบาทวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นนำ ได้แก่ กุหลาบ ตฤษณานนท์ เทียนวรรณ และทิม สุขยางค์ เกิดความประทับใจกับแนวคิดใหม่ๆ ที่มาจากตะวันตกหลายเรื่อง มีแนวคิดที่ชาตินิยมคตินั้นไม่มีการจัดช่วงชั้นทางสังคมและการกีดกัน ทำให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการสร้างความเจริญได้

บทที่ 4 ขาวนา พ่อค้า และข้าราชการ

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า รัฐ-ชาติเป็นเรื่องใหม่ สังคมเปลี่ยนโฉมใหม่ กฎบัตรและสังคมชนบทเปลี่ยนรูป ผู้คนอพยพเข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำนาเป็นจำนวนมาก เกิดเป็นสังคมขาวนาที่เป็นพลังหลักขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ประชากรเมืองก็เป็นเรื่องใหม่ด้วย สามัญชนคนชั้นกลางกลุ่มเล็กๆ เริ่มก่อตัวขึ้น สนองรับกับ บทบาทใหม่ที่กรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงของรัฐชาติรัฐหนึ่ง สามัญชนใหม่ๆ เหล่านี้มาจากภูมิหลังหลากหลาย ทั้งจากเมืองกรุงและหมู่บ้าน บ้างเป็นไทย บ้างเป็นจีน บ้างมาจากตระกูลพ่อค้า บ้างจากตระกูลข้าราชการ พวกเขาเติบโตขึ้นหลังจากได้ร่ำเรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลและฝรั่งตั้งขึ้น มักจะมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหม่ หมายถึงผู้ที่ก่อร่างสร้างตัวจากความสามารถของตัวเอง ไม่ใช่จากชาติกำเนิด เมื่อได้เข้าโรงเรียนชั้นนำและเมื่อเข้ารับราชการได้ใกล้ชิดกับขุนนางอภิสิทธิ์ชนจึงมักจะตระหนักถึงการแบ่งชั้นในสังคม พวกเขาเป็นคนส่วนน้อย แต่เป็นส่วนสำคัญของสังคมเมืองใหม่

บทนี้ยังกล่าวถึงภูมิทัศน์และสังคมกรุงเทพฯ ที่เปลี่ยนจากที่เคยเป็นเมืองป้อมเมืองท่าเป็นเมืองหลวงของรัฐชาติใหม่ เป็นศูนย์กลางการค้าขายที่คึกคักยิ่ง ส่งผลให้เกิดพลังทางสังคมกลุ่มใหม่ๆ ตระกูลขุนนางใหญ่และตระกูลเจ้าสัวที่เคยทำการค้าเรือสำเภาและเป็นเจ้าภาษีนายอากรผันตัวเองสู่ชนชั้นนำในระบบราชการของรัฐชาติใหม่ ชนชั้นนำด้านธุรกิจที่มีพื้นเพเป็นคนจีนพุ่งขึ้น หลายตระกูลเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายธุรกิจระดับภูมิภาค เมื่อร่ำรวยและเพิ่มจำนวนมากขึ้น กลุ่มธุรกิจชาวจีนกลุ่มใหม่นี้จึงสร้างชุมชนของตนเองและสถาบันสนับสนุน

นอกจากนี้ การยกเลิกระบบเกณฑ์แรงงานและทาสทำให้แรงงานเป็นอิสระ อีกทั้งการลงทุนด้านสาธารณูปโภคที่กรุงเทพฯ ทำให้ชนชั้นกรรมกรกลุ่มใหม่ถือกำเนิด เมื่อการศึกษาสมัยใหม่ ระบบราชการ และธุรกิจสมัยใหม่ขยายตัวไป ชนชั้นกลางสามัญชนกลุ่มเล็กๆ ก็ก่อตัวขึ้น สมาชิกของกลุ่มนี้มีมากมาจากสังคมไทย-จีนเขตหัวเมือง พวกเขาห่างไกลจากวัฒนธรรมประเพณีของราชสำนักดั้งเดิมและตระหนักว่าตัวเองเป็นกลุ่มบุกเบิกของสังคมและวัฒนธรรมเมืองใหม่

พลังสังคมเมืองกลุ่มใหม่ๆ เหล่านี้เองที่ท้าทายแนวคิดของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่าด้วยชาติและรัฐชาติจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญของไทย

บทที่ 5 ชาตินิยมหลายมิติ

บทนี้เป็นบทที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เริ่มจากการที่ผู้เขียนลำดับเหตุการณ์ให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่รับเอาความคิดของรัฐชาติและความเจริญมาปรับเสียใหม่ พวกเขาท้าทายการนิยามว่า “ชาติ” หมายถึงผู้ที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ พวกเขาเสนอว่า “ความเจริญ” ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะของชนชั้นนำ และยังเรียกร้องว่า เป้าประสงค์ของรัฐชาติคือ ความผาสุกของสมาชิกแห่งรัฐชาตินั้นๆ ทุกคน เกิดการสร้างพื้นที่สาธารณะขึ้นในรูปของหนังสือพิมพ์

เพื่อปฏิเสธระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ชี้ให้เห็นว่าการใช้อำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่บิดเบือน เช่น การสอพลอ การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเพื่อส่วนตัว การยึดที่ดินโดยไม่มีหลักเกณฑ์ เป็นต้น จนนำไปสู่การปฏิวัติ 2475

คณะราษฎรใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมงในเช้าวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จับกุมผู้บัญชาการทหารรักษาพระองค์ จับกุมพระบรมวงศ์และคนสนิทประมาณ 40 คน และประกาศว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถูกโค่นล้มลงแล้ว ความไม่พึงพอใจระบอบที่มีอยู่สูงทำให้การปฏิวัติประสบความสำเร็จ แต่หลังจากนั้นก็มีการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าและใหม่ในช่วง 3 ปีต่อมา โดยประเด็นความขัดแย้งสำคัญสองเรื่องเกี่ยวข้องกับพระราชสมบัติและอำนาจตามรัฐธรรมนูญของพระมหากษัตริย์ จนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราชสมบัติในที่สุด

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากความขัดแย้งในกลุ่มคณะราษฎรกันเองแล้ว ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม บทบาทของกองทัพก็พุ่งขึ้นมา งบประมาณทหารเพิ่มขึ้น และมีมาตรการอื่นๆ ที่เพิ่มอำนาจกองทัพ นอกจากนี้ก็ยังมี การสร้างวัฒนธรรมหลังสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โลกเกิดลัทธิชาตินิยมต่างๆ แข่งกัน รัฐบาลเริ่มโครงการสร้างเศรษฐกิจนิยมไทย รัฐบาลกำหนดแบบแผนปฏิบัติอันดีงามที่ประชาชนควรยึดถือและปฏิบัติตาม เรียกว่า “รัฐนิยม” เรื่องการแต่งกาย การประพฤติตนในสังคม การปฏิรูประบอบการปกครอง ฯลฯ เพราะเชื่อว่าการใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างชาติและวัฒนธรรมขึ้นใหม่โดยการกำหนดจากส่วนบนบังคับลงล่าง จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยก็เปลี่ยนนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ประเทศมหาอำนาจแยกเป็นค่ายคอมมิวนิสต์และค่ายทุนนิยม แต่ละค่ายมีวิสัยทัศน์เรื่องบทบาทรัฐเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจและการเมืองอันพึงปรารถนาต่างกันไป การต่อสู้เพื่อให้สยามรัฐชาติไทยและการเข้าควบคุมรัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนภายใต้บริบทของสงครามเย็นนี้

บทที่ 6 สมัยอเมริกันและพัฒนาการ

บทนี้กล่าวถึงสภาพสังคมไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐกลายเป็นผู้อุปถัมภ์และได้เข้าแทรกแซงการเมืองและเศรษฐกิจไทย ถือโอกาสหลอหลอมไทยให้เป็นพันธมิตรและฐานที่มั่นเพื่อจะช่วยดำเนิน กุศโลบายต่อต้านการแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ในขณะที่เดียวกันก็ได้เกิดความขัดแย้งภายในขึ้นในกลุ่มชนชั้นนำเพื่อเข้าควบคุมรัฐไทย เกิดเหตุการณ์สิ้นพระชนม์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เกิดการรัฐประหารและแย่งชิงอำนาจกันหลายครั้ง กองทัพมีบทบาทสำคัญเข้าครอบงำรัฐบาลเป็นเวลามากกว่า 20 ปี

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 เป้าหมายคือ ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอย่างเข้มข้นเพื่อเพิ่มอัตราความเติบโตของเศรษฐกิจ ถ่ายโอนส่วนเกินจากชนบทเพื่อการลงทุนในเศรษฐกิจเมือง และส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเพื่อนำเข้า

เทคโนโลยี กลุ่มธุรกิจกลุ่มใหม่ๆ เกิดขึ้นและเจริญเติบโตเป็นลำดับ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดการบุกเบิกทางการเกษตรในเขตที่ราบสูงเพื่อทำไร่นา เพราะรัฐบาลต้องการส่งออกสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลเปลี่ยนแปลงสังคมชาวนาและระบบตลาดอย่างสิ้นเชิง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ชาวนาเข้าผนวกและพึ่งพิงระบบตลาดมากกว่าแต่ก่อน สมัยของการพัฒนานี้เป็นตัวเร่งให้มีการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้น ในขณะเดียวกันช่วงนี้ก็ถือว่าเป็นบททดสอบของศักดินาด้วย

บทที่ 7 อุดมการณ์หลากหลาย

บทนี้กล่าวถึงรัฐทหารในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร กลุ่มนายทหารระดับนำกลายเป็นชนชั้นปกครอง จอมพลเข้าดำรงตำแหน่งบริหารของรัฐวิสาหกิจ ตำแหน่งเกียรติยศด้านการกีฬาและองค์กรสังคมต่างๆ ขณะเดียวกันก็เชิดชูวัฒนธรรมชาวยุโรปใหญ่ สร้างความชอบธรรมให้กับระบบกินเมืองแบบดั้งเดิมที่ให้อภิสิทธิ์ขุนนางใหญ่หาประโยชน์จากตำแหน่งเพื่อส่วนตัว นอกจากนี้ ก็ยังมีการแผ่ขยายอำนาจของรัฐบาล กลไกรัฐที่เพิ่มขึ้นมาก่อตั้งขึ้นภายใต้ระบอบราชการรวมศูนย์อำนาจตามแบบของประเทศเจ้าอาณานิคม โดยมีศูนย์รวมแห่งอำนาจอยู่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ กำกับโดยกระทรวงมหาดไทย รัฐบาลมีบทบาทสูงขึ้นในชีวิตของคนธรรมดาสามัญทั่วไป รัฐบาลทหารเชื่อว่าจะสามารถสร้างรัฐชาติไทยที่มีความเป็นหนึ่งเดียวได้โดยทุกคนพูดภาษาไทยกลาง จงรักภักดี เป็นชาวนานับถือศาสนาพุทธ มุ่งมั่นร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจไทยตามการชี้นำของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ทุกคนเหมือนกันหมดภายในเขตแดนประเทศไทย แต่ชุมชนบางกลุ่มในภูมิภาคที่เพิ่งถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยไม่นานนัก และเพิ่งถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ เมื่อไม่นานมายุ่งหวงเหนียวชีวิตซึ่งต่างจากที่รัฐไทยมีจินตนาการถึงถูกกระตุ้นให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของตัวเอง

นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์ หลังจากที่ถูกบดบังไปตั้งแต่ พ.ศ. 2475 นายพลไทยและรัฐบาลสหรัฐเชื่อว่าสถาบันมีบทบาทเป็นศูนย์รวมความสามัคคี และมีความสำคัญต่อเสถียรภาพทางการเมือง ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของชาติและประเพณี การร่วมมือเป็นพันธมิตรกันระหว่างกองทัพ พระราชสำนัก และกลุ่มนักธุรกิจสมัยของจอมพลสฤษดิ์ โดยมีสหรัฐเป็นผู้อุดหนุนใหญ่ให้เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย สหรัฐได้ตั้งฐานทัพที่เมืองไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ได้รับการฟื้นฟู นายทหารเถลิงอำนาจและได้รับผลกำไร ธุรกิจเฟื่องฟู แต่ผลได้เหล่านี้ล้วนมีต้นทุน อีกทั้งยังก่อให้เกิดพลังทางสังคมใหม่ๆ เกิดขบวนการฝ่ายซ้าย พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้รับการก่อตั้งขึ้นใหม่ เกิดยุทธศาสตร์ป่าล้อมเมือง เกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายซ้าย และมีผู้เสียชีวิตจากการปะทะกันเป็นจำนวนมาก

ในส่วนของนักศึกษาเริ่มมีการตื่นตัวทางการเมือง เริ่มเดินขบวนประท้วง มีขบวนการจัดตั้งเป็นระบบและมีท่าทีท้าทายรัฐบาลมากขึ้น เรียกร้องให้ฟื้นฟูรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย จนนำไปสู่

เหตุการณ์ที่รัฐบาลสลายการชุมนุมอย่างรุนแรงจนเลือดนองถนนราชดำเนินในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้รัฐบาลทหารเสียความชอบธรรมอย่างสิ้นเชิง เกิดการล่มสลายของรัฐบาลเผด็จการทหารในที่สุด ขบวนการนักศึกษาที่มีพื้นที่ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีฐานะเป็นพลังพิเศษนอกรัฐธรรมนูญ มีอำนาจตัดสินใจปัญหาความขัดแย้งที่แบ่งแยกชาติไทยอย่างสุดขั้ว หลังจากนั้นก็เกิดขบวนการฝ่ายซ้าย ฝ่ายปฏิรูป ในขณะเดียวกันก็เกิดฝ่ายขวาขึ้นมาด้วย มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อต่อต้านขบวนการฝ่ายซ้าย จนนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงอีกครั้งในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 มีนักศึกษาถูกทำร้ายอย่างทารุณ จากนั้นได้เกิดการปราบปรามฝ่ายซ้ายโดยใช้ความรุนแรงจนต้องหนีเข้าป่าเพื่อร่วมขบวนการพคท. ต่อมารัฐบาลได้เสนอการนิรโทษกรรมให้กับผู้ที่ยอมมอบตัว มีนักศึกษาและกองกำลัง พคท. ยอมมอบตัวและมอบอาวุธให้กับรัฐบาลไทย สงครามประชาชนจึงสิ้นสุดลง

บทที่ 8 โลกาภิวัตน์และสังคมมวลชน

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสภาพสังคมไทยหลังจากที่เกิดความวุ่นวายทางการเมืองดังที่กล่าวไว้จากบทที่แล้ว สังคมไทยพัฒนาไปสู่ระบบตลาดตามแนวทางเสรีนิยมอย่างเข้มข้น การเปิดเสรีด้านการค้าตามด้วยการเงิน ส่งผลให้อุตสาหกรรมและความเป็นเมืองขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว และเป็นตัวฉุดเศรษฐกิจไทยให้โยงเข้ากับเศรษฐกิจโลกแนบแน่นยิ่งขึ้นไปอีก เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไปในอัตราที่สูงขึ้นในช่วงทศวรรษ 2510 ถึงทศวรรษ 2540 บทบาทของภาคชนบทลดลง ขณะที่เมืองพุ่งขึ้น เศรษฐกิจและสังคมโดยรวมเปิดรับกับภายนอกหรือผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์มากขึ้น ขาวนาลดความสำคัญลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในระบบเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระดับชาติ พลวัตและพลังต่างๆ ของสังคมกระจุกตัวอยู่ที่เมืองทั้งสิ้น นอกจากนั้น การศึกษาที่สูงขึ้น การคมนาคมที่รวดเร็วขึ้น และการขยายตัวของสื่อมวลชนได้สร้างสังคมมวลชนใหม่ขึ้นมา เป็นสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย

เศรษฐกิจเฟื่องฟูทำให้ภาคเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ ยิ่งมีบทบาทนำทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรับปรนนักธุรกิจซึ่งส่วนใหญ่เป็นไทยเชื้อสายจีน ให้เป็นชนชั้นนำที่มั่งคั่ง มั่นใจในสถานะของสังคมและมีอิทธิพลทางการเมืองเพิ่มขึ้น บรรดาคนไทยเชื้อสายจีนทั้งในแวดวงธุรกิจ ข้าราชการ และนักวิชาชีพ เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจที่เป็นเชื้อสายของชาวจีนอย่างเห็นได้ชัดเจน นอกจากนี้ก็ยังเกิดกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็เกิดกลุ่มชนชั้นแรงงานที่เข้ามาขายแรงงานในเมืองมากขึ้น

ในส่วนของสังคมชนบทมีการปรับตัว พื้นที่ปลูกข้าวเริ่มลดลง มีอาชีพและร้านค้าเพื่อทำกิจการหลากหลายชนิดในหมู่บ้าน สังคมชนบทมีลักษณะเหมือนเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาเรื่องหนี้สิน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนชนบทจึงปกป้องตนเองจากการถูกเอาเปรียบและทรัพยากรถูกแย่งชิงโดยร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน มีการประท้วงรัฐบาล เกิดองค์กรประสานกลุ่มประท้วงทั้งหลายขึ้นใหม่คือ สมัชชาคนจน เรียกร้องรัฐบาลให้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ

องค์ประกอบต่างๆ อันได้แก่ ระดับรายได้ที่สูงขึ้น ความคาดหวังต่อชีวิตที่เปลี่ยนไป ความไม่พอใจความเหลื่อมล้ำ และความคาดหวังกับบทบาทของรัฐบาลที่สูงขึ้น จะแปรเปลี่ยนการเมืองไทยไปอย่างสิ้นเชิงในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังกล่าวถึงสังคมมวลชนที่ก่อตัวขึ้น ผู้คนผูกโยงเข้ากับระบบเศรษฐกิจระดับชาติมากขึ้น การสื่อสารทำให้คนใกล้ชิดกันมากขึ้น การขยายแพร่กระจายของสื่อมวลชนเป็นกระเจิงสะท้านสังคม ทำให้ผู้คนตระหนักรู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชาติ มีคนอ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ มากขึ้น การคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกสบาย แสดงให้เห็นรสนิยม พฤติกรรมสังคม ความคาดหวังในชีวิต และแม้กระทั่งความคิดทางการเมืองในสังคมชนบทที่เปลี่ยนแปลงไป ข้ออ้างที่ว่า “วัฒนธรรมไทย” หรือ “รัฐชาติไทย” มีนิยามเคร่งครัดตายตัว มีศูนย์รวมอยู่ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวนั้นจึงใช้ไม่ได้อีกต่อไป

บทที่ 9 การเมืองจาก พ.ศ.2519

บทนี้เป็นบทสุดท้าย ได้กล่าวถึงสภาพสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่ฝ่ายธุรกิจขนาดใหญ่ร่วมมือกับการเมืองใหม่แบบ “ประชานิยม” เพื่อที่จะลดอำนาจของข้าราชการ ได้จุดประกายความขัดแย้งครั้งใหญ่จนเปิดช่องให้กองทัพกลับมาแทรกแซงการเมืองอีกครั้ง เริ่มต้นจากการกล่าวถึงอุดมการณ์ของชาติและเอกลักษณ์ของชาติ ทหารการเมืองและการเมืองสมัย พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” หรือ “เปรมาธิปไตย” ด้วยแรงหนุนของพลเอกเปรมและโครงการต่างๆ ของสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ บทบาทของพระมหากษัตริย์จึงโดดเด่นขึ้นมาหลายมิติ

หลังจากนั้นสังคมไทยก็เข้าสู่ยุคธุรกิจการเมือง รัฐสภากลายเป็นสถานที่เพื่อเจรจาเรื่องธุรกิจโดยเฉพาะโครงการก่อสร้าง ผู้สมัคร ส.ส.ลงทุนเลือกตั้งแล้วหาทางคืนกำไรเมื่อสำเร็จได้เป็น ส.ส.ด้วยการคอร์รัปชันรูปแบบต่างๆ หรือใช้อำนาจทำให้กำไรจากธุรกิจของเขาสูงขึ้น พรรคการเมืองไม่ได้ก่อร่างขึ้นมาจากอุดมการณ์และการระดมมวลชนเป็นสมาชิกอย่างกว้างขวาง จนทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างนักธุรกิจกับทหาร เนื่องจากทหารถูกลดบทบาท ฝ่ายพรรคการเมืองย้ายอำนาจออกจากข้าราชการพลเรือนและทหารมาอยู่ในกำมือของคณะรัฐมนตรีและฝ่ายนักธุรกิจ นำไปสู่เหตุการณ์ที่กลุ่มนายพลก่อการรัฐประหารยึดอำนาจพลเอกชาติชาย เกิดวิกฤตการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 ส่งผลลบกับเศรษฐกิจไทย นักธุรกิจระดับนำของกรุงเทพฯ จึงเข้ามาสู่วงการเมือง เกิดการปฏิรูปทางการเมือง

ในปี พ.ศ.2540 สังคมไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ภาวะเฟื่องฟูและฟองสบู่แตกทำให้เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนโฉมไปโดยสิ้นเชิง ธนาคารไม่ได้เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายธุรกิจการค้าอีกต่อไป บทบาทของบริษัทต่างชาติพุ่งขึ้น รัฐบาลลดข้อจำกัดต่อนักลงทุนต่างชาติ หลังวิกฤติเศรษฐกิจไทยยิ่งผนวกเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกแบบแน่นขึ้นไปอีก ความสูญเสียจากวิกฤติทำให้เสียงเรียกร้องสู่การเปลี่ยนแปลงดังกระหึ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทางการเมืองที่ว่าได้นำเศรษฐกิจสู่ความหายนะ

ต่อมาได้มีการก่อตั้งพรรคไทยรักไทยโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พรรคใหม่นี้จับกระแสความรู้สึกหลังวิกฤติได้ดี ได้รับแรงหนุนจากประชาชนในระดับรากหญ้า ทุนนิยมสมัยทักษิณผูกโยงกับประชานิยมแบบใหม่จึงได้รับความนิยมสูง แต่ได้สร้างความขัดแย้งกับชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ เกิดการชุมนุมประท้วงจนนำไปสู่การทำให้รัฐประหารอีกครั้งในที่สุด ศาลตัดสินให้ยุบพรรคไทยรักไทย ห้ามผู้บริหารพรรคลงสมัครรับเลือกตั้ง ยึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณและครอบครัว แต่การรัฐประหารไม่ได้ลดบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณเหนือรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี ดังนั้น พลังต่างๆ ที่ต่อต้านเขาจึงเบนเข็มไปที่กลไกศาลและการประท้วงบนท้องถนน ช่วยกระตุ้นให้มี “ขบวนการมวลชน” อย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ฝ่ายหนึ่งคือกลุ่มที่ใส่เสื้อเหลืองและอ้างว่าพวกเขากำลังปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกฝ่ายหนึ่งใส่เสื้อสีแดงและอ้างว่ากำลังปกป้องประชาธิปไตย จนนำไปสู่การปะทะกันอย่างรุนแรงเมื่อเดือนพฤษภาคม 2553 แสดงให้เห็นรอยร้าวในสังคมที่ล้าลึกมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้เขียนกล่าวสรุปจบในปัจฉิมบทไว้ว่า ตั้งแต่รัฐชาติก่อตัวขึ้นในสยาม ได้เกิดวิสัยทัศน์ว่าด้วยเป้าประสงค์แห่งรัฐ แยกออกเป็นสองกระแส แต่ละกระแสต่างมีวิวัฒนาการไปตามกาลเวลา กล่าวคือ กระแสแรกเน้นว่ารัฐต้องมีความเข้มแข็ง เพื่อป้องกันภัยภายนอกและภัยภายใน เน้นความเป็นหนึ่งเดียว ส่วนกระแสที่สองไม่เน้นความเป็นหนึ่งเดียว แต่ชูประเด็นความหลากหลาย ก่อนที่ผู้เขียนจะกล่าวข้อความย่อหน้าสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ให้ผู้อ่านไปคิดต่อว่า

“วัฒนธรรมการเมืองต่างๆ สร้างจารีตของตัวเองเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของรัฐชาติ วิสัยทัศน์รัฐเข้มแข็งที่ก่อตัวตั้งแต่จุดกำเนิดของประเทศไทยยังคงมีอิทธิพลสูงมาก เพราะว่าได้ลงหลักปักฐานเป็นแนวคิดนำมานาน เป็นเครื่องมือที่นักการเมืองรุ่นต่อมาอาจนำมาใช้ แต่การผลักดันวิสัยทัศน์รัฐเข้มแข็ง เผชิญกับแรงต่อต้านที่มีมวลชนเป็นฐานแน่นหนา อาจจะถึงเวลาของวิสัยทัศน์กระแสที่สองที่จะลงหลักปักฐาน”

หนังสือเล่มนี้บอกเล่าอย่างเรียบง่ายแต่กระชับได้ใจความ และฉายภาพการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ซึ่งช่วยให้เราเห็นการเดินทางของความเป็นชาติหรือความเป็นไทยที่พากันอ้างถึงมาโดยตลอดนั้นอย่างเข้าใจ ชัดแจ้งขึ้นว่า กว่าจะถึงปัจจุบันมีพัฒนาการอย่างไร การอธิบายประวัติศาสตร์ในเล่มนี้จึงเหมือนการเล่าภาพรวมที่ทำให้เห็นบ้านทั้งบ้าน ประวัติศาสตร์ไม่ใช่แค่จะเดินเป็นเส้นตรงเท่านั้น เพราะประวัติศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554: 171) กล่าวว่า “ในประเทศไทย ปัญหาที่ว่าอำนาจอธิปไตยของปวงชนอยู่ ณ ที่ใด จึงยังคงเป็นสภาพที่ไม่ตายตัวและเคลื่อนที่ไปตลอดเวลา อาจเรียกได้ว่า ยังเป็นแนวรบที่ยังไม่มีฝ่ายใดชนะเด็ดขาด”

เป็นที่น่าสนใจว่า หนังสือเล่มนี้เป็นการพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมจากฉบับที่ใช้เรียนใช้สอนกันในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ นั้นหมายความว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ตลอดจนชาวต่างชาติ ได้มีโอกาสรู้จักประเทศไทยในหลากหลายมิติก่อนคนไทยซึ่งเรียนและรู้ประวัติศาสตร์มิติแคบๆ ดังที่กล่าวไว้ตอนต้นของบทความนี้ ดังนั้นแล้วขณะที่สังคมกำลังปรับเปลี่ยนตนเอง การอ่านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรับรู้ เพราะสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองเช่นนี้ “ความจริง” คือจุดเปลี่ยนที่จะนำพาเราไปพบทางออกสำหรับทุกสิ่ง หากคนไทยต้องการรับรู้ประวัติศาสตร์สังคมไทยอย่างลึกซึ้งรอบด้านแล้ว ควรหาหนังสือเล่มนี้มาอ่าน เพื่อจะได้รักชาติกันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : มติชน
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). **รัฐกับสังคม : ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม**. กรุงเทพฯ : พี.เพรส.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557, พฤษภาคม). **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. **มติชนสุดสัปดาห์**. 34 (1759), 35-36